

Izhaja vsak četrtek in
večja s poštno vredn.
v Mariboru s pošiljanjem
na dom za celo leto 25 din.,
pol leta 12-50 din., četrletno
650 din. Izven Jugoslavije
46 din. Naročnina se pošlje
na upravnništvo „Sloven-
skega Gospodarja“ v Ma-
riboru, Koroška cesta 3.
Lini se dopiše do od-
povedi. Naročnina se pla-
čuje v naprej.
Telefon Interurban št. 113.

Posamezna številka stane 1 din.

Poštnina plačana v gotovini.

Upravnništvo je v Mariboru,
Koroška cesta št. 3. Doko-
pisi se ne vračajo. Uprav-
ništvo sprejema naročnino,
inzerate in reklamacije.
Cene inzeratov po dogo-
voru. Za večkratne oglase
primeren popust. Nezapri-
te reklamacije so poštne
proste.
Čekoval račun poštnega
urada Ljubljana št. 10.693.
Telefon Interurban št. 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

46. številka

MARIBOR, dne 1. novembra 1928

57. letnik.

Očetje centralizma.

Posledice nesrečne vidovdanske ustave so vedno po gubonosnejše za notranji in tudi zunanji položaj države. Vse stranke so se radi tega že izjavile za spremembo ustave razven radikalov in demokratov.

Radikali in ustava.

Radikali so izključno srbska stranka in je bilo že ob početku naše države naravno, da smatrajo vse izven Srbije za osvojeno, z orožjem pridobljeno ali pa za brezpogojno podvrženo Srbiji ter da hočejo dati celi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev srbsko in za srbsko nadvlado najprikladnejšo ustavo. Dolgo so se bavili z načrtom, da staro srbsko ustavo prenesejo na celo novo državo, pa tudi ta ustava jim je bila predobra in za to so se morali zateči k novemu ustavnemu načrtu. Če bi radikali sami izdelovali ta načrt, bi z njim tudi propadli, ker ne bi imel na sebi prav nič jugoslovanskega ter ne bi mogel preslepiti nobene skupine v parlamentu. Popolna srbska nadvlada je bila tedaj na najslabšem glasu in ne mogla bi priti v ustavi do izraza, če ne bi bilo podkupljenih duš, ki so velesrbstvo znale preplekati, da je nazunaj nosilo lik jugoslovanstva, v resnici in naravi je pa bilo prava nadvladanje Srbov nad Hrvati in Slovenci.

Demokrati očetje ustave.

Demokrati so se od prvega početka Jugoslavije pred stavljali srbskim radikalom kot edini in pravi zastopnik Hrvatske in Slovenije, vse druge so pa ovadili za avstrijske duše. Ko je bila na vrsti ustava, so bili oni tisti sleparji, ki so znali velesrbsko nadvlado na zunaj prevleči z jugoslovansko tanjšico. Tako dolgo so govorili, in tolmačili Velesrbom, dokler oni niso prišli do zaključka, da je vseeno pod katero obliko in besedo dobijo svojo nadmoč nad državo. Ob sprejetju ustave so bili demokrati na vladi in oni so pred glasovanjem poskrbeli, da se je 59 delavskih poslancev nasilno pod pretvezo zarote, prevrata itd. potom policije odpravilo iz parlamenta.

S kršenjem parlamentarnih načel in pravic so v naši državi demokrati začeli in oni so tudi očetje izjemnega ali državno-zaščitnega zakona, ki je bil najprej naperjen proti komunistom, a je tako sestavljen, da lahko pobija in oropa vseh pravic vse nasprotnike vladajoče stranke.

Ko so demokrati uvideli, da v naši državi ne more obveljati mnenje in zahteva Srbov, da so oni edini narod po preteklosti in sedanjosti v tej državi in da oni lahko Hrvate in Slovence smatrajo za spreobrnjene in milostno sprejete Srbe, so pa začeli z naukom o troedinem jugoslovanskem narodu in to na ta način, da so Srbom na tihem dopovedali, da je to samo beseda in pretveza, dočim so v resnici Srbi pred vsemi in tudi nad vsemi v državi SHS.

Živ pokopan.

Po angleškem izvirniku A. Bennetta napisal Paulus.

2. nadaljevanje.

Pograbil je svečo in izrazil njegovemu licu je pravil: «Za bolniško postrežbo ti nisi ustvarjen!»

«Pri kraju je z mreno, kajne, gospod zdravnik?» je popraševal slaboten glas sem od postelje.

«Bojim se, če ne —!» je mrmral zdravnik med stisnjenimi zobmi, ko je taval za Alešem po temnih stopnicah. «Razen če si mi posreči, da te spravim v potenje —!»

«Ali bo moral priti mrliški ogleda?» je vprašal Aleš ob šestih zjutraj.

Ves potrj je sedel na stolu v pritlični sobi. Nenadomestljivi Hinko Brglez je šel, odkoder se nihče ne vrne —

Kaj bo sedaj —? Kako bo živel brez Hinkota? On, ki je bila zanj javnost strašna, neznosna —. In vsa tista poizvedovanja in popraševanja, tiste sitnosti, in skrbi, ki so neizogibne, če nam kdo umre —!

Aleša je obklevavala mrzla polt.

«Ne ne!» je odgovoril zdravnik pomirjajoče. «Prav nič ga ni treba! Saj sem bil jaz pri smrti! Obojestransko pljučno vnetje! Tudi kaj takega se včasih zgodi. Sam bom napisal mrliški ogledni list. Ampak seve, različne pogrebne zadeve boste morali urediti —.»

Aleš je čutil, kako so ga «pogrebne zadeve» tiščale za tilnik. Vedel je, prepričan je bil, da ga bodo zadušile, in pokrtil si je lice z rokami.

«Ali je imel gospod Aleš Blaž kaj sorodnikov?» je vprašal zdravnik sočutno.

Ustavno vprašanje sedaj.

Čas je prinesel vse polno težkih in pogubnih posledic ustave. Radikali dobro vidijo, da je ustava za Srbe tudi slaba in ne samo za Hrvate in Slovence, ne morejo pa nastopiti za njeno spremembo, ker bi v tem slučaju takoj nastopili proti njim med Srbi demokrati, češ, da radikali rušijo srbsko ustavo, srbsko nadvlado in da se udajajo «avstrijancem» — Hrvatom in Slovincem. Po zadnjih volitvah so radikali tudi priznali, da so v naši državi trije narodi in s tem so ovrgli demokratsko teorijo ali nauk o troimenskem in troedinem narodu ter tako pripoznali edino pravo pot do sporazuma za ureditev notranjih razmer v naši državi.

Iz treh narodov in po njih svobodni volji in odločitvi je naša država tudi nastala in če radikali kot predstavniki Srbov govorijo o treh narodih Jugoslavije, je to gotovo dokaz, da je med srbskim narodom dovolj smisla za nastoj in obstoj naše države in da bi bilo vse drugače, če ne bi bilo izdajalcev iz hrvatskega in slovenskega naroda, ki so Srbom to spoznanje jemali svoj narod pa zatajevali.

Po volilnem porazu so demokrati prevzeli in med seboj razdelili najostudnejše vloge. Po Srbiji hujskajo, da radikali izdajajo srbstvo in da nčejajo prav zagrabiti «avstrijance», po Hrvatski in pri nas v Sloveniji se pa po malem izdajajo za — avtonomiste, očetovstvo centralizma pa zlobno podtikajo pravim avtonomistom.

Demokratska potvarjanja.

Pri potikanju očetovstva centralizma se demokrati sklicujejo največ na to, da sta bila Jugoslovanski in Narodni klub (Hrvatska zajednica) nekaj časa z radikali na vladi in da sta imela iz svoje srede nekaj ministrov ter da je centralistična ustava posledica vsega tega, kar se je tedaj sklepalo in delalo. Ta laž se zavrača tudi od srbske strani. Stojan Protič, ki je bil tedaj predsednik vlade, danes zatrjuje in razlaga, kako je Pašič za njegovim hrbtom s svojim ozkim krogom zaupnikov iz radikalne in demokratske stranke pripravil vidovdansko ustavo. Jugoslovanski in Narodni klub sta izdelala vsak svoj ustavni načrt in če prištetjemo k temu še Protičev načrt in ustavni predlog bosanskih muslimanov, je jasno, da činitelji nekdanje Protičeve vlade niso pripravljali centralizma in centralistične ustave.

Demokratske laži pa še posegajo dalje nazaj v čase, ko je delovalo v Zagrebu Hrvatsko Narodno veče ali zbor, v Ljubljani pa slovenska narodna vlada. Te laži zavračajo razni zapiski in zavrača jih tudi zgodovina, ki je vendar merodajna, ker bo govorila in pričala tudi tedaj, ko bodo demokratski lažnjivci že davno politično mrtvi.

Leta 1920 je izdala «Matica Hrvatska» zgodovinsko nad vse važno delo pod naslovom «Dokumenti o postanku kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914—1919». Podatke je zbral znani zgodovinar Ferdo Šišić, ki iz-

«Gospod Aleš Blaž —?» Aleš Blaž ni razumel.

Pa mahoma je razumel —.

Tale človek je mislil, da je bil Hinko Brglez — Aleš Blaž!

In njegova rahločutna plahost in boječnost je hipoma zasnovala divji, blazen načrt —. Ušel bo javnosti —. Pustil bo ljudi v njihovi zmoti, pustil jim bo prepričanje, da je on, Aleš Blaž, umrl tisto jutro, in on da je Hinko Brglez, njegov sluga. Tako se bo izognil svojemu imenu v javnosti, nihče ne bo zija za njim, nihče ga ne bo nadlegoval, — prost bo, popolnoma prost!

«Da», je dejal zdravnik, «treba jih bo obvestiti.»

Aleš Blaž se je zamislil v zgodovino svojih dedov. Ni se spominjal, da bi bil kje kedaj slišal o kakih sorodnikih —. Pač —. Nek Šime Blaž, očetov bratranec, se mu je zdelo, da še mora nekje živeti.

«Ne vem, če jih je kaj imel.» Glas mu je drgetal, tako ga je razburjala misel na drzno prevaro, ki jo je začel plesti. «Morebiti kak daljni stric —. Pa gospod Aleš Blaž ni nikdar govoril o njem.»

Kar je bilo tudi res.

Komaj komaj je spravil črez ustnice svoje ime. Ko pa je bilo končno zunaj, je čutil, da se je njegova usoda odločila.

Zdravnik je pogledal po njegovih rokah. Bele so bile, prsti so bili suhljati, dolgi, kakršne imajo ljudje, ki v svojem življenju niso sukali težjega orodja ko pero.

«Oprostite!» je dejal. «Vi ste njegov sluga —? Ali pa —?»

«Da!» je odgovoril Aleš Blaž.

Usoda je bila zapečatena.

«Kako se je pravzaprav pisal vaš gospod?» Alešu so zaklecala kolena.

rečno navaja, da so z Radičem in drugimi Hrvati tudi Slovenci kakor dr. Cankar (tedaj urednik «Slovenca») in drugi zahtevali deželne zbere, dočim so zastopniki današnjih demokratov zahtevali, naj se ujedinjenje brez vsakega odloga izvede. Zeljo po deželnih zborih je vzel tudi regent Aleksander na znanje ter obljubil, da bo vlada to željo izpolnila.

To vladno obvezo je, kakor znano, prekršil Nikola Pašič in sicer po nagovarjanju in podpihovanju demokratov, ki so po svojem prvaku Pribečeviću v parlamentu imenovali vse sklepe Narodnega veča — prazne fraze in parado. Znano je, da je Pašič že poprej dogovore in pogodbe podpisoval z namenom, da jih ne izpolni, ne sme se pa pozabiti, da bi take politike ne mogel nadaljevati v Jugoslaviji, če ne bi bilo demokratov. Pašič in njegov vpliv med Srbi nista večna, za Pašičem bo prevzelo predstavnike Srbov že sedaj večkrat izraženo spoznanje in priznanje o sporazumu in samoodločbi treh narodov Jugoslavije, demokrati, ki to vedno zanikajo in oporekajo, pa morajo popolnoma propasti, ker zidajo pri nas kakor v Srbiji svojo politično stavbo na samih lažeh in prevarah.

Kako so se osmešili slovenski radikali.

Beograd, 25. okt.

Kakor smo že zadnjič kratko javili, so skušali Pašičevi hlapci v Mariboru pregovoriti našega poslanca iz Prekmurja g. Geza Siftarja, naj bi zapustil našo stranko in prestopil v srbsko radikalno. Ljudje, ki bi za umazanih par tisočakov prodali svojo dušo, svojo deco, svoj materni jezik in tudi cel slovenski narod, so se že radovali. Po svojih listih so že pisali z debelimi črkami, da se jim je zlobni čin in grdi načrt posrečil.

A doživeli so neljubo presenečenje. Mladi in muhasti g. Siftar jih je salamensko potegnil. Niso pri njem vlekli obljube, da bo postal minister, nič niso izdali stotisočaki, koje so mu obečavali, ne slava in Pašičevo božanje, g. Siftar je ostal zvest Slovenski ljudski stranki in je ostal član Jugoslovanskega kluba. Nihče g. Siftarja ni silil ali prosil od naše strani, sam je spoznal, da srbska radikalna stranka po svojem Pašiču in njegovih hlapcih Slovenijo guli in nam jemlje pravice. Čast g. Siftarju!

In še kako na grd ter ostuden način so hoteli zva-biti g. Siftarja iz krščanskega ter slovenskega tabora v srbskega! Človek, ki se je iz gole sebičnosti, častihlepa in želje po tisočakah udinjal srbskim radikalcem, je napravil ostuden načrt, dobiti g. Siftarja v Pašičevo stranko. Bil je to neki švikaršič, odpuščen finančar. Na čuden način se je ta človek vsilil za tajnika SLS v

«Aleš Blaž», je rekel siabotno in boječe.

«Pa vendar ne tisti —?» se je glasno začudil zdravnik.

Aleš Blaž je pokimal.

«Hm, hm —! Jej, jej —!»

Zdravnik se je vdal svojim čuvstvom.

Čudni so slučajni usode —. Njemu, neznatnemu zdravniku, kruhoborc, brezpomembnežu, — njemu je bilo dano, da je stal ob smrtni postelji slavnega, da, najslavnejšega pisatelja, kar jih je poznala njegova doba, dano mu je bilo, da je gledal zadnje ure moža, ki mu bo narod slavil spomenike, ki ga bodo slavili še pozni rodovi, ki bo živel v svojih delih, dokler bo živel narod —. Ni dvoma, tudi nanj bo padlo nekaj te slave, tudi njega, njega bo omenjala zgodovina —.

«Hm hm —! Jej jej —!»

In ko je videl, da je ubogi človek pred njim na kraju svojih moči, se mu je ves ginjen v svoji velikodušnosti ponudil, da bo sam osebno poskrbel «za pogrebne zadeve» —.

Aleš Blaž ni mislil na spanje.

Sedel je v trdi stol spodaj v pritlični sobi, da bi preudaril položaj, ki si ga je nenadoma ustvaril.

Pa zaspal je vkljub temu. —

Grmeče bobnenje ga je splašilo iz spanja.

Čulo se je, kakor bi hišo podirali in bi se stene lomile trdo ob njegovih ušesih.

Ko je končno otrešel spanec raz trudnih udov in imel spet v oblasti vseh svojih pet čutov, je slišal, da nekdo glasno trka na vežna vrata. In trkanje je grmeče bobnelo po prazni hiši —.

Vstal je in pomeril odrevenele ude k vratom.